

УДК 378.011.3-51:37.015.311:178172.15

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ КРАЄЗНАВСТВА

Курчатова А.В., к. пед. н.,
доцент кафедри дошкільної освіти

Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського

У статті порушено проблему підготовки майбутніх вихователів до патріотичного виховання дітей дошкільного віку. Доведено, що краєзнавчий матеріал може залучатись в освітній процес як засіб патріотичного виховання дітей. Наводяться приклади форм і методів роботи зі студентами, які спрямовані на підготовку їх до використання краєзнавства в патріотичному вихованні старших дошкільників.

Ключові слова: професійна підготовка майбутніх вихователів, патріотичне виховання, діти старшого дошкільного віку, засоби виховання, краєзнавство, форми і методи роботи.

В статтю затронута проблема підготовки майбутніх вихователів до патріотичного виховання дітей дошкільного віку. Доказано, що краєзнавчий матеріал може залучатись в освітній процес як засіб патріотичного виховання дітей. Наводяться приклади форм і методів роботи зі студентами, які спрямовані на підготовку їх до використання краєзнавства в патріотичному вихованні старших дошкільників.

Ключевые слова: профессиональная подготовка будущих воспитателей, патриотическое воспитание, дети старшего дошкольного возраста, средства воспитания, краеведение, формы и методы работы.

Kurchatova A.V. PREPARATION OF FUTURE EDUCATORS FOR PATRIOTIC EDUCATION OF CHILDREN OF SENIOR PRESCHOOL AGE MEANS OF LOCAL HISTORY

The article deals with the problem of future educators training to one of the aspects of the moral education of the younger generation such as preschool children patriotic education. Proved that local lore material can be involved in the educational process of kindergarten as a means of patriotic education of preschool children. Examples of forms and methods of working with students, aimed at preparing them for the use of local lore studies in the patriotic education of senior preschool children are given.

Key words: future educators training, patriotic education, preschool children, education facilities, local lore studies, forms and methods of work.

Постановка проблеми. Процеси реформування, які зараз відбуваються в системі вищої педагогічної освіти, об'єктивно спрямовані на її подальший прогресивний розвиток, забезпечення потреб суспільства та держави у кваліфікованих фахівцях, що передбачає відповідні зміни у професійній підготовці майбутніх вихователів до роботи з дітьми дошкільного віку. Нині Україні потрібні фахівці дошкільного профілю нової формації із конкурентоспроможним рівнем кваліфікації для досягнення єдиної мети – формування гармонійно розвиненої особистості. Тому в сучасній вищій школі підвищена увага до професійної підготовки майбутніх вихователів цілком закономірна, адже саме від вихователя як головного організатора педагогічного процесу в закладі дошкільної освіти залежить гармонійний і всебічний розвиток особистості дитини. Пріоритетним напрямом навчально-виховної роботи в закладі дошкільної освіти є виховання особистості, яка має почуття гордості за свою країну, сумлінно виконує громадські обов'язки, усвідомлює соціаль-

ні проблеми Батьківщини та українського народу, шанує традиції, любить рідних та близьких. Краєзнавство є ефективним засобом патріотичного виховання, що сприяє формуванню знань дітей дошкільного віку, заснованих на сприйнятті навколишнього світу, розвитку та зміцненню у дітей почуття любові до рідного краю; формування моральної особистості громадянина і патріота України. Актуальною проблемою вищого навчального закладу залишається підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти до патріотичного виховання дітей дошкільного віку засобами краєзнавства, формування їх професійно-педагогічної майстерності, набуття якої сприяло б успішній реалізації освітніх завдань та задовольняло високі потреби суспільства у вихованні патріота-громадянина своєї держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз досліджень останніх років засвідчив, що підготовці дошкільних педагогів на сучасному етапі розвитку освіти присвячені роботи Л. Артемової, Г. Беленької, Е. Белкіної, А. Богущ, Т. Величко, Н. Гав-

риш, Т. Жаровцева, А. Залізник, О. Кононко, К. Крутій, Н. Кічук, Н. Лисенко, Н. Манжелій, Т. Науменко, І. Підлипняк, О. Поліщук, Н. Рогальської, Т. Танько, Х. Шапаренко та інших науковців. Для започаткованого дослідження важливим є звернення до досліджень, в яких вирішується проблема підготовки майбутніх вихователів до патріотичного виховання дітей дошкільного віку: Л. Савченко (підготовка майбутнього вихователя до патріотичного виховання дошкільників крізь призму поглядів В.О. Сухомлинського); Н. Притулик (підготовка майбутніх вихователів до роботи з патріотичного виховання дітей дошкільного віку у процесі опанування етнопедагогіки); А. Залізник, В. Постовий, Т. Алексеєнко (підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти до роботи з батьками з морального виховання дітей старшого дошкільного віку); Т. Величко (підготовка майбутніх вихователів до формування ціннісних орієнтацій у старших дошкільників); Н. Рогальська (професійне та особистісне становлення майбутніх фахівців дошкільної освіти в аспекті їхнього патріотичного виховання); Т. Степанова (музично-педагогічне краєзнавство у процесі професійної підготовки майбутнього вчителя музики).

Л. Савченко підготовку студентів до патріотичного виховання дітей дошкільного віку визначає як процес формування відповідної готовності, заснований на спеціально організованій педагогічній діяльності, який припускає стимулювання активної діяльності студентів в опануванні суспільно-педагогічного досвіду, необхідного для здійснення освітньо-виховної роботи [9, с. 229]. Особливістю підготовки студентів є те, що вона є системою, що складається з двох взаємопов'язаних аспектів, – особистісного і професійного. Перший передбачає власне патріотичне виховання студентів як громадян України, виховання істинних патріотів своєї малої Батьківщини, а другий – підготовку майбутніх фахівців дошкільного профілю до патріотичного виховання дітей дошкільного віку, яка не лише готує їх до ефективної самостійної педагогічної діяльності з цього напрямку виховної роботи, але й додатково впливає на їхній особистісний розвиток.

Найчастіше підготовку майбутніх фахівців дошкільного профілю до педагогічної діяльності дослідники пов'язують з її кінцевим результатом – формуванням готовності до певного виду педагогічної діяльності. Відтак потребує ґрунтовного дослідження проблема підготовки майбутніх вихователів дошкільних закладів освіти до патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку засобами краєзнавства, спрямована

на розроблення системи роботи з вихованцями, яка дала б можливість всебічного розвитку особистості майбутнього громадянина-патріота шляхом ознайомлення дітей з культурою, традиціями та звичаями рідного краю.

Формулювання мети статті. Метою статті є вивчення проблеми підготовки майбутніх вихователів до патріотичного виховання дітей дошкільного віку засобами краєзнавства відповідно до сучасних запитів соціально-педагогічної діяльності в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Краєзнавство як необхідний та доцільний елемент освітнього процесу привернув до себе увагу низки дослідників. За визначенням науковців (О. Гончаров, С. Куделко, О. Павлова) краєзнавство – збір, накопичення і популяризація відомостей про певну територію з різних точок зору: географії, геології, метеорології, рослинного і тваринного світу, населення, господарства, історії, культури тощо [3, с.16]. Дослідження О. Тімець [10] стосуються і значення краєзнавства у відродженні духовності культури українського народу. Велика роль у вивченні сутності краєзнавства, його завдань належить відомому науковцю-краєзнавцю П. Троньку [11]. О. Реєнт визначає традиційні напрями (галузі) краєзнавства: історичне; географічне; етнографічне; культурно-мистецьке; освітянське; пам'яткознавче; музеєзнавче; бібліотечне; екологічне і туристичне краєзнавство [6]. А. Богуш і Н. Лисенко розглядають краєзнавство як організовану і керовану педагогом багатогранну пізнавальну, пошуково-дослідницьку, суспільно корисну працю дітей, спрямовану на комплексне вивчення рідного краю (природа, побут, господарство, культура). Краєзнавчий підхід в освітній діяльності дошкільнят дає змогу ознайомитись вихованцям з рідним містом, його визначними місцями, навчитися усвідомлювати себе особистістю, яка живе в певний проміжок часу, в певних етнокультурних умовах і водночас долучатися до багатств національної та світової культури.

Сучасні вчені, спираючись на дослідження в галузі національної системи виховання, постійно уточнюють поняття «патріотичне виховання». Так, Н. Гавриш, К. Крутій також визначають, що патріотизм – одне з найглибших почуттів, гордість за матеріальні й духовні досягнення свого народу, своєї Батьківщини, бажання зберегти її характерні особливості, культурні надбання. Готовність захищати інтереси свого народу [2, с. 2]. На думку І. Беґа та К. Чорної, патріотизм – це стійка характеристика людини, яка проявляється в її свідомості,

моральних ідеалах та цінностях, у реальній поведінці та вчинках. Отже, основою для сучасного патріотичного виховання виступають ціннісні орієнтації, які з віком дітей змінюються, стають стійкими, вмотивованими, спонукають діяти у світі з позиції патріота [1, с. 192–193].

Н. Рогальська вважає, що результатом патріотичного виховання майбутніх фахівців дошкільної освіти є високий рівень сформованої патріотичної свідомості, переконань, світобачення, якого студенти набувають у результаті сформованої соціальної зрілості, громадянської активності, здатності гідно та відповідально виявити себе в обраній професійній галузі та соціальних значущих громадянських вчинках [7, с. 85].

Краєзнавство органічно має входити у процес професійної підготовки студентів у вищому навчальному закладі, бути частиною його цілісної педагогічної системи, функціонування якої передбачає створення педагогічних умов для розвитку особистості майбутнього вихователя на підставі оволодіння необхідними для професійно-педагогічної діяльності знаннями, уміннями й навичками.

Підготовку майбутніх вихователів до патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку засобами краєзнавства визначаємо як частину цілісного педагогічного процесу у вищому педагогічному закладі, який спрямований на розвиток мотиваційно-ціннісного ставлення студентів до патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку засобами краєзнавства, використання досягнень сучасної психолого-педагогічної науки і практики для підвищення ефективності процесу патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку засобами краєзнавства з метою відродження духовності, національної свідомості, формування шанобливого ставлення до історії рідного краю, звичаїв та традицій, дбайливого ставлення до культурних цінностей, усвідомлення їх неповторності й індивідуальності.

Педагогічними умовами використання краєзнавчого матеріалу у процесі професійної підготовки майбутніх вихователів до патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку визначено такі: створення краєзнавчого середовища у вищому закладі; включення майбутніх вихователів у пошукову, науково-дослідницьку і практико-зорієнтовану діяльність у сфері краєзнавства; організація наукового гуртка з вивчення краєзнавства південного регіону України; створення електронного освітнього ресурсу «Краєзнавство» для підготовки майбутніх вихователів».

Розроблена модель навчання студентів охоплює три етапи: діагностико-прогностичний, оптимально-діяльнісний, експертно-рефлексивний.

Діагностико-прогностичний етап дозволяє виявити рівні мотивації до патріотичного виховання засобами краєзнавства та рівень краєзнавчих знань майбутніх вихователів, сформувані первинне уявлення про патріотичне виховання дитини, розвинути вміння набувати знання історико-культурного розвитку рідного краю.

На оптимально-діяльнісному етапі використовують краєзнавчий матеріал в освітньому процесі вищого закладу та під час педагогічної практики в закладі дошкільної освіти, включають майбутніх вихователів у навчально-дослідницьку і краєзнавчу діяльність. Розроблені краєзнавчі матеріали використовують на лекціях, практичних та тематичних семінарських заняттях. Організована різнопланова діяльність формує у студентів відношення до малої Батьківщини, яке спирається на систему різноманітних педагогічних і краєзнавчих знань, різноманітну колективну та індивідуальну творчу діяльність.

Третій етап, експертно-рефлексивний, дозволяє оцінити результат реалізації моделі і всієї виконаної роботи суб'єктами освітнього процесу вищого закладу.

У підготовці майбутніх вихователів до патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку засобами краєзнавства доцільно використовувати такі форми і методи роботи: тематичні міні-лекції, практичні і семінарські заняття, творчу самостійну роботу, тренінги, екскурсії, віртуальні подорожі, рольові ігри, проектну діяльність.

В освітньому процесі вищого закладу активно використовуються краєзнавчі матеріали на лекціях, практичних і семінарських заняттях з фахових дисциплін: «Теорія і методика розвитку мовлення дітей», «Теорія і методика художньо-мовленнєвої діяльності», «Теорія і методика образотворчої діяльності», «Теорія і методика фізичного виховання», «Методика ознайомлення з довідками» та ін. З метою реалізації технології використання краєзнавства практикуються такі індивідуальні форми роботи: робота з літературними джерелами, з архівними матеріалами, інтерв'ювання, спостереження, пошукова краєзнавча діяльність, підготовка звітного матеріалу.

Кожний студент обирає завдання за можливостями і за бажанням: зібрати наукову і методичну літературу з теми, скласти конспект, підібрати фольклорні твори, розробити сценарій проведення українського народного свята з дітьми дошкільного віку.

Така робота зі студентами дає можливість їм набути необхідний обсяг знань з патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку засобами краєзнавства. А практичні заняття, індивідуальна робота – можливість набути практичних умінь і навичок та реалізовувати їх під час педагогічної практики в дошкільному навчальному закладі.

Завдання для самостійної роботи студентів:

1. Скласти розповідь з ознайомлення дітей старшого дошкільного віку з визначними місцями рідного міста. Доберіть наочні матеріали: фотографії, репродукції, слайди, схеми, малюнки, що супроводжують розповідь.

2. Розробити тематичні блоки роботи з дітьми старшого дошкільного віку з ознайомлення з рідним містом. Наприклад:

– Історія міста. Назва. Чому тут виникло поселення людей?

– Найбільший парк, площа. Моя вулиця. На якій вулиці розташований мій дитячий садок? Вулиці нашого міста.

– Визначні місця нашого міста. Пам'ятники, будівлі, музеї, театри.

– Праця дорослих. Підприємства нашого міста. Чим прославлене місто?

– Герб міста. Які символи на ньому зображені? Як вони пов'язані з історією та працею людей в нашому місті?

– Видатні люди рідного міста. Чиїми іменами названі вулиці, школи, підприємства. Чому? Які люди прославили наш край?

– Природа рідного міста. Які дерева, квіти прикрашають вулиці міста. Яких рослин найбільше. Як називаються річки, між якими розташоване рідне місто. Які корисні копалини є в нашому краї?

– Культура рідного міста. Які музеї, театри, бібліотеки є в місті. Навчальні заклади, школи, дитячі садки.

– Культура поведінки в рідному місті. Як поводитися на вулиці, в транспорті, музеї, театрі, на прогулянці, на загальноміських святах.

– Відпочинок у нашому місті. Де люблять відпочивати жителі рідного міста? Які є традиції, свята. День міста.

– Захисники нашого міста. Хто слідкує за спокоєм, добробутом людей у місті. Хто допомагає людям у надзвичайних ситуаціях. Хто такі ветерани. Як у нашому місті святкують День Перемоги.

3. Скласти консультацію для батьків з ознайомлення дітей з рідним краєм (містом).

4. Розробити дидактичні ігри на запам'ятовування назв міст, сіл Миколаївської області, вулиць, визначних місць Миколаєва «Перлини з Миколаївської торбини».

5. Провести інтерв'ю з видатними людьми (художники, композитори, письменники, винахідники, вчені, мандрівники, філософи, лікарі), які прославили рідне місто.

6. Розробити конспект заняття, зазначивши в ньому методи і прийоми ознайомлення дітей старшого дошкільного віку з історико-культурними пам'ятками рідного міста (тема за вибором).

Орієнтованими на дослідницький пошук і творчу самореалізацію особистості майбутнього вихователя стали творчі проекти з патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку засобами краєзнавства, присвячені ювілейним датам історії і культури рідного міста, області, країни. Так, проект «Люблю тебе, мій Миколаїв» було запропоновано розробити студентам за підгрупами тривалістю чотири тижні (I тиждень – «Рідне місто я вивчаю – вже багато вулиць знаю»; II тиждень – «Природа – окраса рідного краю»; III тиждень – «Серед людей мені зростати і я їх вчуся поважати»; IV – «Про сиву давнину нашого міста»).

Організовано науковий гурток «Давні традиції та сучасність Північного Причорномор'я». Завдання студентського гуртка: розвиток та зміцнення інтересу студентів до патріотичного виховання дошкільників засобами краєзнавства; формування мотивації до виховання в дітей любові до рідного краю (причтності до рідного дому, сім'ї, дитячого садка, міста); виховання патріотичних почуттів у студентів; активізація їх пізнавальної діяльності. Робота гуртка була спрямована на вивчення грецьких поселень на прикладі Ольвії, історії вулиць, архітектурних споруд, пам'ятників та визначних місць рідного міста, діяльності видатних діячів Миколаївщини, сучасного культурно-економічного розвитку рідного міста та Південного регіону, відвідування місць, пов'язаних з історико-патріотичними подіями міста.

Під час педагогічної практики студенти отримують завдання розпочати створення розвивального середовища у групі, яке б сприяло патріотичному вихованню дітей на основі народної культури з опорою на краєзнавчий матеріал (міні-музей народного побуту, предмети ужиткового мистецтва, зразки фольклору, музики, образотворчого мистецтва рідного міста); взяти участь у підготовці та проведенні українських народних свят з дітьми дошкільного віку.

Результатом освітнього процесу у вищому педагогічному закладі є професійна підготовленість майбутніх вихователів до патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку засобами краєзнавства, під якою розуміємо інтегральну якість, у

якій поєднуються мотиваційний, інформаційний і практичний компоненти. Така підготовленість ґрунтується, передусім, на усвідомленні важливості патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку засобами краєзнавчого матеріалу, системі знань щодо сутності патріотичного виховання та методики здійснення зазначеного виду діяльності, практичних умінь та навичок, що забезпечують високі результати у розв'язанні професійних завдань щодо патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку засобами краєзнавства.

Висновки з проведеного дослідження.

З наведеного вище можна зробити такі висновки. Підготовка майбутніх вихователів до патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку засобами краєзнавства має бути адекватною світосприйняттю, світорозумінню, духовним та виховним традиціям українського народу, відповідати стратегічним завданням нашої країни, сприяти розвитку національної свідомості молодого покоління та проникати в усі аспекти виховання. Виявлено, що за використання краєзнавчого матеріалу в освітньому середовищі вищого педагогічного закладу успішно формується мотивація до вивчення краєзнавства, емоційно-ціннісного ставлення до природи, історії, традицій і культури малої Батьківщини; поглиблення знань студентів про культурно-історичні особливості рідного краю; вдосконалення умінь здійснювати планування, організацію, контроль діяльності з включення краєзнавчого матеріалу в зміст освіти дітей старшого дошкільного віку. Потрібне подальше вивчення навчально-виховних можливостей краєзнавства в освітньому процесі вищого педагогічного закладу, пошук інноваційних форм і методів патріотичного виховання на матеріалах краєзнавства.

Подальші розвідки вбачаємо в необхідності розроблення спецкурсу «Краєзнавство» для студентів, які навчаються за спеціальністю «Дошкільна освіта», метою якого є підготовка висококваліфікованих фахівців у галузі дошкільної освіти, провідників знань з історії, культури малої Батьківщини, здатних до патріотичного виховання дітей дошкільного віку засобами краєзнавства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бех І.Д. Виховання особистості: Сходження до духовності. К.: Либідь, 2006. 272 с.
2. Гавриш Н. Національно-патріотичне виховання у ситуації соціального неспокою: змінюємо підходи / Н. Гавриш, К. Крутій. Дошкільне виховання. 2015. № 5. С. 2–7.
3. Основи краєзнавства: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / кол. авт.; за заг. ред. чл.-кор. НАНУ О.П. Реєнта. Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2016. 276 с.
4. Національно-патріотичне виховання дітей та молоді у сучасному освітньому просторі України на заходах етнопедagogіки: матеріали Всеукраїн. наук.-прак. Інтер.-конф., 20 жовт.–20 листоп. 2015 р. / упорядн.: Л. Шелемей, Л. Келембет, О. Фляк, О. Риндич. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2016. 284 с.
5. Притулик Н.В. Підготовка майбутнього вихователя ДНЗ до роботи з патріотичного виховання дошкільників у процесі опанування етнопедagogіки. Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. Психолого-педагогічні науки: Науковий журнал. Міністерство освіти і науки України, Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2015. № 4. С. 220–226
6. Реєнт О.П. Краєзнавство – невід'ємна складова сучасності. Слово Просвіти. Ч. 27 (716) 11–17 липня 2013 р. С. 5.
7. Рогальська Н. Професійне та особистісне становлення майбутніх фахівців дошкільної освіти в аспекті їхнього патріотичного виховання. Вісник Черкаського університету: Серія: «Педагогічні науки» № 23 (276): Черкаси, 2013. С. 83–87.
8. Савченко Л.Л. Суспільно-політичні, соціально-економічні та культурні умови підготовки майбутніх вихователів до патріотичного виховання дошкільників (1985–2012 рр.). Вісник № 140. Серія: «Педагогічні науки». С. 386–391.
9. Савченко Л.Л. Підготовка майбутнього вихователя до патріотичного виховання дошкільників крізь призму поглядів В.О. Сухомлинського. Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. Психолого-педагогічні науки: Науковий журнал. Міністерство освіти і науки України, Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2015. № 4. С. 227–231.
10. Тімець О. Значення краєзнавства на різних етапах розвитку суспільства. Рідна школа. 2002. № 8–9. С. 27–33.
11. Тронько П. Історичне краєзнавство: крок у нове тисячоліття (досвід, проблеми, перспективи). К., 2000. 270 с.